

גידול העגלה וגיל ההמלטה הראשונה

בארץ, אשר הפכו אותן הלכה למעשה בהצלחה רבה.

הגיעונו ידיעות שבמחלקה למקנה שליד המכון הלאומי והאוניברסיטאי לחקלאות מקדרי שים תשומת-לב מיוחדת לבעיה זו של גידול פרט-החלב וגיל ההמלטה הראשונה ונערכים ניסויים בהזרעת עגלות אף בטרם הגיעו לגיל של שנה. נחכה בסבלנות לתוצאות ניסויים אלה ונדע אז אם אמנם קיימות אפשרויות, מכל הבחי-נות שהן, להקדים עוד יותר את גיל ההמלטה הראשונה מבלי לפגוע בקיומה הבריא והיציב של פרט החלב העתידה.

אין בכוונתי להתעכב במאמרי זה פעם נוספת על הפרטים הטכניים בהזנת העגלות, אותם פר-סמתי בחוברת "משק הבקר והחלב" מס' 48, נר-במבר 1961, ברצוני להצביע שוב על הנקודות החשובות בנושא זה:

א. שיטת ההגמעה, כפי שסיכמתי מונעת הפרעות ומשברים בקצב גדילתה של העגלה. צמצום מנת-החלב בשבוע הראשון לחיי העגלה מרגיל את העגלה כבר בגיל הצעיר ביותר, לספק לעצמה את המזונות הדרושים לה גם ממקורות אחרים, מחוץ לחלב; בנוסף לזה — על ידי הארכת תקופת ההגמעה בחלב רזה עד לגיל 5—6 חודשים אנו מספקים לעגלה במשך תקופה ארוכה יותר חלבון מן החי אשר לפי דעת אנשי מדע (בגר-מניה בעיקר), יש בכך השפעה ניכרת על כושר ייצורה של העגלה בעתיד.

ב. הזנתה של העגלה בשנה הראשונה לחייה צריכה להיות עשירה, ועיקרה — מזון מרוכז. אני מדגיש עשירה ולא גדושה. הכוונה היא לתפריט עשיר בחומרי מזון, ובמיוחד בחלבון בעל ערך ביולוגי גבוה, כדי לקדם עד למאקסי-מום את קצב גדילתה של העגלה בתקופה זו. לפי שיטה זו נצליח לגדל עגלה מפותחת יפה בגיל של שנה מבלי שתהיה מפוטמת; משקל הגוף בגיל שנה ינוע סביב 340 ק"ג.

מגיל שנה ואילך יש לצמצם את מנת המזון המרוכז. כי קיים חשש של התפטמות והעלאת שומן בגוף. רצוי מאוד לספק לעגלה שבגיל זה

שתי הבעיות הללו תופסות כיום מקום חשוב ונכבד בדיונים ובפגישות מקצועיות של הבוק-רים באזורים שונים בארץ; לכן מצאתי לנכון לחזור פעם נוספת לנושא זה כדי להבהיר לעצמנו כמה נקודות עיקריות בפרשת גידול העגלה מעדר החלב.

למעשה הוויכוח בשאלת גיל ההזרעה הרא-שונה אינו חדש בארץ. לרבים מהבוקרים הוותיקים זכור בודאי הוויכוח המר בנושא זה שנטוש בזמנו בין האריות שבחבורת הבוקרים בארץ. כתוצאה מוויכוח זה התבלטה אז המגמה לגדל מבכירה מפותחת יפה בעלת גוף ומשקל כבד יותר לעת ההמלטה הראשונה. בפרה כזאת ראו ערובה לתנובות חלב גבוהות ויציבות. עקב זה השתלט בציבור מגדלי הבקר הקו לדחות ההזרעה הראשונה עד לגיל 21 חודש. ובהרבה מקרים — עד לגיל מבוגר יותר. מגמה זו לפי דעתי היתה בלתי רצויה מבחינה משקית-כלכלית כיון שגרמה להתיקרות גידול הפרות בארץ.

כיום ברור לנו, ששתי הבעיות האלו — גידול העגלה וקביעת גיל ההזרעה הראשונה — קשורות זו בזו, ובשום פנים אין להקדים ההזרעה הרא-שונה מבלי להכניס שינויים בשיטת גידול העגלה והזנתה מיום הראשון להיוולדה.

מתוך עיקוב במשך מספר שנים אחרי התפת-חותם וגדילתם של בני הבקר, ובמיוחד בשנה הראשונה לחייהם, הגעתי למסקנות מסוימות ביחס להזנתם של בני הבקר בשנה ראשונה לחייהם. מסקנותי אלו פרסמתי בזמנו בעתונות המקצועית שלנו, והן התבססו על התצפיות שנערכו במשך שלנו מסעם משרד החקלאות בגידול עגלים לבשר מעדר החלב. כן נתפרסמו התוצאות של גידול עגלות לבשר שאישרו את מסקנותי אלה. מצאתי סמוכין לשיטה זו בעתונות המקצועית מארצות אחרות, ובמיוחד מגרמניה המערבית, שם הגיעו בגידול עגלים לבשר לאותן המסקנות אליהן הגענו כאן בארץ. ברצוני לציין שהצעותי לשינויים בשיטת גידול העגלות מצאו אוזן קשבת אצל הרבה בוקרים ותיקים ומנוסים

מספוא גס ירוק ועסיסי בעיקר; מנת השחת לא צריכה לעלות מעל ל־3 ק"ג ליום. דבר זה מאיט אמנם במקצת את קצב תוספת המשקל אבל זה הכרחי להבטחת התעברותה התקינה. העגלות במשמרהעמק, אשר גודלו בשיטה זו והוזרעו בגיל 15 חודש, התעברו רובן מהזרעה אחת. משקלן בזמן ההזרעה היה סביב 370 ק"ג, ובזמן ההמלטה, בגיל 24—25 חודש הגיעו למשקל של 500 ק"ג.

את מנת ההכנה לפני ההמלטה, בגבולות 4 ק"ג מזון מרוכז ליום, על העגלה לקבל החל מהחודש השביעי להריון, זאת אומרת במשך שלושת החודשים לפני ההמלטה ולא במשך חודשיים, כפי שזה מקובל עד עתה.

אספקת העגלה מיום היוולדה ועד להמלטתה בגיל 24—25 חודש מסתמכות ב־3835 י"מ, והיא מתחלקת לפי גיל העגלה כדלקמן:

עד לשישה חודשים	182 יום	מנה יומית ממוצעת	— 2.9 י"מ ס"ה	בתקופה זו	528 יחידות מזון
משישה חודשים עד לשנה	183 "	" "	— 4.3 "	" "	787 "
משנה ועד להמלטה	396 "	" "	— 5.1 "	" "	2020 "
מזון הכנה לפני ההמלטה			בס"ה		360 "
חלב	120 ליטר חלב מלא + 600 ליטר חלב רזה				140 "

3835 יחיד' מזון

מספר המבכירות שהוזרעו אצלנו בגיל 15—16 חודש הגיע כבר לשבעים; מהן נמצאו הרות למעלה מ־60; רובן התעברו מהזרעה אחת. עד עכשיו המליטו כבר 25 מבכירות; עד סוף שנת תשכ"ב צריכות להמליט עוד 28 מבכירות ובס"ה תמלטנה ברפת שלנו עד סוף שנת תשכ"ב

53 מבכירות. התפתחות גופן ותנובות החלב שלהן מניחות בהחלט את הדעת. אחדות מהן הגיעו לתנובה יומית בגבולות 30 ק"ג. אלה שהמליטו בהתחלת השנה התעברו כבר שוב, רובן ככולן מהזרעה אחת, והן גם מתמידות בהנבת החלב.

פרטים על תנובת החלב של המבכירות שהמליטו בגיל שלמעלה מ־26 חודש

שם המבכירה	שם האב	תאריך הלידה	תאריך ההמלטה	הגיל בתודשים	ימי חליבה	ס"ה ק"ג חלב	חלב ליום בממוצע	תנובה יומית מקסימלית
טל	ציג	20VIII59	8 X 61	25.6	236	4666	19.8	23.1
ערמונית	קישון	25 " "	15 " "	25.6	229	5488	23.6	28
נמושה	פלד	31 " "	18 " "	25.6	226	5236	22.4	25.3
אנונה	חלוץ	28 IX "	29 " "	25	215	5305	24.7	30.1
טריפה	תור	12 X "	11 XI "	25	201	4622	23	24.9
נרקוזה	מקסים	8 XII "	22 I 62	25.4	127	2132	16.8	18.9
אדיבה	דנדי	19 I 60	12 II "	24.7	107	2078	19.4	20.7
אטומית	תדמור	1 II "	13 " "	24.4	106	2405	22.7	23.9
יערה	מקסים	19 III "	26 III "	24.2	66	1380	21	21
אורזל	תור	25 III "	30 " "	24.2	61	1707	28	29.6
פריזה	חמדן	12 " "	17 IV "	25.2	—	—	—	27.1
אסתר	חמדן	25 " "	22 " "	24.9	—	—	—	22.8

חזנת העגלה מיום היוולדה ועד להמלטתה בגיל 25 חודש (הכמויות בק"ג)

סוג המזון	מ"ד מ"ד יום	יום 60-31 יום	יום 105-61 יום	יום 155-106 יום	יום 182-156 יום	יום 215-183 יום	יום 275-216 יום	יום 365-276 יום	יום 22-13 יום	יום 25-23 יום	ס"ה מזון בקילוגרמים
מזון מרוכז	15	45	112	175	108	132	180	180	398	387	1752
שחת	3	9	18	30	27	33	68	135	550	180	1053
ירק עסיסי	—	—	90	150	135	264	540	1125	8568	2520	13392

סיכום חזנת העגלה על להמלטתה, כולל גם חלב (ביחידות מזון)

סוגי המזון	חלב חלב	חלב רזה	שחת	ירק ועסיסי	ס"ה מזון גס	מזון מרוכז	ס"ה יחידות מזון
ק"ג	120	600	1053	13392		1752	
י"מ	40	100	351	1557	1908	1752	3800

5 המבכירות הראשונות שבטבלה זו הוות כבר בשניה. מ"2 המבכירות שסומנו במספרים 12,11 מובאות תוצאות ביקורת ראשונה ויש לה- ניח שהן עוד תעלינה בתנובותיהן. אפשר לציין שאין מתגלים הפרשים בכושר הנבה בין המב- כירות הצעירות לבין המבכירות שהמליטו אצלנו בגיל 26-30 חודש ובאותה עונה. אין גם להניח שאחת היציאה מהעדר של מהבכירות הצעירות יהיה גבוה מזה שבמבכירות מבוגרות יותר.

לבסוף עלי להעיר שהדברים שהעליתי במאמרי זה הם פרי נסיוני בגידול בני-הבקר בעדר החלב שלנו במשמר-העמק. המציאות בארץ מעמידה אותנו מדי פעם בפני בעיות שונות בשטח זה. ודרושים לכן ניסויים רבים וידע מקצועי רב כדי להתגבר על הבעיות הללו.

אמנם מוסדות המדע והמחקר בארץ תורמים בעין יפה את חלקם בפתרון הבעיות בענף החלב, אולם יש לי הרושם שהצטבר בחוגי בוקרים רבים ניסיון מעשי רב וכולנו נברך על כך אם אותם הבוקרים ישתפו את כולנו בידעוניהם.

מאיר אורלסקי משמר העמק 12.5.1962

לכבוד

מערכת, "משק הבקר והחלב"

א. נ.

בחוברת 52 נתפרסמה רשימתו של י. עצמון, "עוללות תיכונן יתר", והננו להעיר שהמרכז לתיכונן אינו מתערב כלל בהחזקת פרות במשקים שאינם משווקים חלב. כל חקלאי רשאי לייצר חלב לצרכיו הוא ככל שירצה בכך. התיכונן מטפל בקביעת כמות החלב לשיווק שעבורה זכאי הייצרן לקבל סובסידיה. אלה הן העובדות, ולא היה איפוא מקום להערותיו של מר עצמון שמקשות על יצירת אוירה חיובית לפעולות התיכונן, אשר לכל הדעות הן בבחינת "צרה הכרחית".

בכבוד רב

אוריאל לוי

מנהל השירותים הוואטכניים

הערת י. עצמון

בדברי התיכונני לא לעצם פעולות משרד התיכונן אלא לעיקרון התיכונן, שאין מקציבים למשקים שאינם משווקים חלב (כגון "משקי שדה") את הסכום, הדרוש לרכישת פרה לשם סיפוק חלב למשפחת המתיישב, בה בשעה שמצויה במשקים אלה האספקה לפרה כזו.